

УДК 336.719

Макаренко Валерія Олегівна

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Макаренко Валерия Олеговна

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Makarenko Valeriia

Student of the

Kyiv National University of Technology and Design

**ПРОЦЕС ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В
БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ
ПРОЦЕСС ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОГО МОНИТОРИНГА
В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ УКРАИНЫ
THE PROCESS OF IMPLEMENTING FINANCIAL MONITORING IN
THE BANKING SPHERE OF UKRAINE**

***Анотація.** У статті описано операції, які підлягають фінансовому моніторингу та розглянуто процедуру здійснення фінансового моніторингу у банках України.*

***Ключові слова:** фінансовий моніторинг, фінансовий контроль, відмивання грошей, банківська система, суб'єкт первинного фінансового моніторингу.*

***Аннотация.** В статье описаны операции, которые подлежат финансовому мониторингу и рассмотрено процедуру осуществления финансового мониторинга в банках Украины.*

Ключевые слова: *финансовый мониторинг, финансовый контроль, отмывание денег, банковская система, субъект первичного финансового мониторинга.*

Summary. *The article describes operations, including financial monitoring and describes the procedure for financial monitoring at banks in Ukraine.*

Key words: *financial monitoring, financial control, money laundering, banking system, subject of primary financial monitoring.*

Постановка проблеми. Фінансовий моніторинг є важливою складовою розвитку ринку фінансових послуг і в цілому фінансової системи будь-якої країни, в рамках якої спостерігається динамічний розвиток фінансових операцій. Загалом, дане явище виникло як протидія процесам відмивання коштів, отриманих в результаті здійснення протиправної діяльності, до якої прийнято відносити операції в сфері наркоторгівлі, работоргівлі, міжнародного тероризму і т. д. В умовах значної активізації міжнародного тероризму, протидію відмиванню доходів і фінансуванню тероризму є надзвичайно актуальною проблемою. У злочинній діяльності використовуються дедалі витонченіші способи, що базуються на сучасних технологіях, що ставить перед державними органами, метою яких є боротьба з відмиванням грошей і протидія тероризму, нові завдання [5].

Відмивання грошей є практикою приховування походження незаконно отриманих грошей. У кінцевому рахунку, це процес, при якому доходам від злочинів надається вигляд доходів законного походження. Для цього використовуються численні методи, за допомогою яких гроші «відмиваються».

Незалежно від труднощів у вимірі, кількість відмитих грошей кожен рік складає мільярди і становить значну проблему для влади в кожній країні. В результаті, уряди і міжнародні організації зробили багато зусиль щодо

стримування, запобігання відмиванню грошей. Фінансові інститути також зробили зусилля щодо запобігання та виявлення угод, пов'язаних з відмиванням брудних грошей, що повинно призвести до уникнення репутаційних ризиків [6].

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні в Україні питання, пов'язані з протидією відмиванню доходів і фінансуванню тероризму, набули більшої актуальності і знаходяться в центрі загальної уваги. Проблемам формування системи фінансового моніторингу та аналізу українського законодавства в цій сфері приділено багато досліджень, зокрема роботи таких учених, як . Белова І. В., Горюкова О.В, Зубков В.А., Мельников В.М., Мовсесян А.Г., Осипов С.К., Таран В.А., Щегорцов В.А. і ін У процесі роботи також вивчені наукові праці вчених Аносова Е.Д., Власова С.В., Волкова Ю.Л., Глухової А.А., Євсюкової В.В., Криклій О. А., Сухорукової С.І. та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий моніторинг або Фінансова розвідка (англ. financial intelligence) – це поняття, схоже з поняттям фінансового контролю, а також безпосередньо пов'язане з обов'язковими процедурами внутрішнього контролю в частині проведення фінансових операцій. Фінансовий моніторинг - це також діяльність організацій, що здійснюють операції з грошовими коштами або іншим майном, по виявленню операцій, що підлягають обов'язковому контролю, і інших операцій з грошовими коштами або іншим майном, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдженню зброї масового знищення. [7]

Поняття «фінансовий моніторинг» вперше було визначено у новій редакції Закону України від 18 травня 2010 року N 2258-VI та сформульовано, як сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню

тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [2].

Фінансовий моніторинг поділяється на обов'язковий і внутрішній.

Обов'язковий фінансовий моніторинг – це сукупність заходів спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів з перевірки такої інформації відповідно до законодавства України.

Внутрішній фінансовий моніторинг – діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу по виявленню, відповідно до цього Закону, фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та інших фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів [6].

Згідно зі статтею 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», інформація про діяльність і фінансовий стан клієнта, яка стала відомою банку в процесі обслуговування клієнта, є банківською таємницею. Відповідно, під об'єкти банківської таємниці підпадають параметри банківських рахунків і транзакцій по ним. При цьому кожен із службовців банку підписує договір про дотримання банківської таємниці.

Проте, існує перелік ситуацій, коли банківська таємниця може бути розголошена за результатами рішення суду, а також відповідним органам на їх письмовий запит. Зокрема, серед держорганів, які мають право письмово запросити інформацію щодо банківського рахунку, є такі (стаття 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність»):

- Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Антимонопольний комітет (щодо операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи);
- Органи державної Податкової служби та Прокуратури України (щодо наявності банківських рахунків);

- Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України;
- Державна служба фінансового моніторингу України [1].

Жорсткий моніторинг банківських операцій громадян - не українське ноу-хау. Така державна політика є в більшості цивілізованих країн, в тому числі в ЄС, куди прагне Україна. Тому впровадження європейських правил фінмоніторингу неминуче.

Втім, в банках запевняють, що чесним підприємцям і фізичним особам, які здійснюють нічим не видатні операції для своїх потреб, нема про що хвилюватися.

Вимоги до перевірки простої людини, який приніс депозит, мінімальні. Але вимоги до перевірки клієнтів, які ведуть більш серйозні операції – суворіше.

Якщо є якась невідповідність, наприклад, клієнт говорить, що заробляє 10 тис. грн, а за рахунком проходять десятки мільйонів гривень з незрозумілого джерела, банкіри повинні зрозуміти, що сталося: людина стала багато заробляти, або це щось незаконне. При цьому посилення фінансового моніторингу - не примха банків, а державна політика всіх цивілізованих країн, в першу чергу, Євросоюзу. В Україні за впровадження європейських правил фінмоніторингу відповідає НБУ, який бореться за легалізацію сірої частини економіки (вона оцінюється в 40% від ВВП).

Обов'язковому фінмоніторингу підлягають операції понад 150 000 грн [4]. Але якщо сума менше, проте при цьому вона не відповідає фінансовим можливостям конкретного клієнта, банк може зацікавитися і нею.

Або якщо банк виявить випадки «дроблення сум» (наприклад, клієнт знімає з 300 000 грн в різних відділеннях банку, щоб не звітувати перед фінмоніторингом), фінустанова може заблокувати такі операції та рахунки клієнта.

Якщо сума більша, але клієнт вчасно надав банку інформацію, що підтверджує її походження, проблем з її зняттям або перекладом не буде.

Загалом, під поле зору фінансового моніторингу можуть потрапити всі операції, які відповідатимуть критеріям ризику, самостійно визначеним банком чи іншим суб'єктом фінансового моніторингу.

Часто підозри виникають щодо сум, які проходять із зони АТО або є «сигнал» про підозріле походження грошей. При цьому банки мають право самостійно визначати перелік документів, що пояснюють походження коштів. В ідеалі фінансисти хотіли б бачити податкову декларацію про доходи за минулий рік, як при подачі в ФСУ, щоб не мати підстав для блокування грошей на рахунку українця при здійсненні великих транзакцій.

Фінансова операція підлягає внутрішньому фінансовому моніторингу, якщо у банку виникають підозри, засновані, зокрема, на [3]:

- умовах ризиків, визначених самостійно банком з урахуванням критеріїв ризиків, встановлених центральним органом виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- встановлення за результатами проведеного аналізу факту (фактів) невідповідності фінансової (фінансових) операції (операцій) фінансовому стану та / або змісту діяльності клієнта;
- типологічних дослідженнях в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму або фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення, підготовлених і опублікованих спеціально уповноваженим органом.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу (банк) має право призупинити здійснення фінансової операції, яка містить перераховані вище ознаки, і / або фінансові операції по зарахуванню або списанню коштів, які відбуваються в результаті дій, які містять ознаки вчинення злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, та зобов'язаний зупинити здійснення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем

є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної й діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції (якщо види і умови застосування санкцій передбачають призупинення або заборону фінансових операцій).

В день зупинки суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний повідомити спеціально уповноваженому органу в установленому законодавством порядку про таку фінансову операцію, її учасників та залишок коштів на рахунках клієнта. Таке зупинення фінансових операцій здійснюється на два робочих дня з дня зупинення (включно).

Спеціально уповноважений орган може прийняти рішення про подальше зупинення фінансової операції на строк до п'яти робочих днів, про що зобов'язаний негайно повідомити суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також правоохоронним органам, уповноваженим приймати рішення відповідно до Кримінально-процесуальним кодексом України.

Якщо в результаті перевірки ознаки легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, або вчинення іншого злочину, не підтверджуються, спеціально уповноважений орган зобов'язаний негайно скасувати своє рішення про подальше зупинення відповідних фінансових операцій або зупинення видаткових фінансових операцій і повідомити про це суб'єкту первинного фінансового моніторингу.

Якщо ж мають місце мотивовані підозри, - спеціально уповноважений орган приймає рішення про продовження зупинення фінансових операцій, готує і подає відповідний узагальнений матеріал правоохоронним органам. Термін призупинення відповідних фінансових операцій триває спеціально уповноваженим органом з наступного робочого дня після подання відповідної узагальненого матеріалу або додаткового узагальненого матеріалу за умови, що загальний строк такого зупинення не перевищує 30 робочих днів [2].

У разі невиконання (неналежного виконання) суб'єктом первинного фінансового моніторингу вимог Закону, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, до нього застосовуються штрафні санкції в розмірі від 100 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, в залежності від виду правопорушення.

У разі порушення посадовою особою суб'єкта первинного фінансового моніторингу вимог Закону суб'єкт державного фінансового моніторингу може відповідно до закону прийняти рішення про застосування до суб'єкта первинного фінансового моніторингу санкції у вигляді тимчасового відсторонення такої посадової особи з посади до усунення порушення [2].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, можна зробити наступний висновок: роль банків в діючій системі протидії відмиванню брудних грошей і фінансуванню тероризму настільки значна, що банки стали одним з головних складових елементів цієї системи.

Сучасний етап розвитку нашої країни, з усіма його складнощами, визначив корінну якісну зміну ролі фінмоніторингу. Ця нова роль полягає в перетворенні відомства з одного, яке здійснює функції контролю щодо певних видів фінансових операцій, в найважливіший організаційний інструмент підтримки економічної стабільності держави.

Важливо зауважити, що участь у протидії відмиванню злочинних доходів і фінансуванню тероризму стало одним з найважливіших напрямків банківської діяльності.

Одним з найбільш перспективних варіантів розвитку системи з протидії «відмиванню» доходів, отриманих злочинним шляхом, міг би бути той, коли система контролю за операціями існувала б за принципом

«невідворотності відповідальності» в незалежності від ступеня тяжкості каральних заходів, що застосовуються до порушників.

Але не менш важливо усвідомити, що ризики співучасті (навмисного або ненавмисного) у відмиванні злочинних доходів і тягар відповідальності за це Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» також цілком поклав на банки.

Література

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України, від 07 грудня 2000 року № 2121-III, із змінами і доповненнями.
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 24.12.2002 р. №345-IV, у новій редакції Законом України від 18.05.2010 р. № 2258-V із змінами та доповненнями.
3. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=258&lang=uk
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
5. Горюкова О.В. Основи фінансового моніторингу в кредитних організаціях: Учбовий посібник / О.В. Горюкова. М.: Директ-Медіа. 2014.
6. Белова І. В., Криклій О. А. Інструментарій банківського нагляду : теорія, методологія та практика: монографія. Суми: КОРПУНКТ, 2014
7. Ковч Т. Б. Формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України : дис. канд. екон. наук : Тамара Богданівна Ковч. К., 2011.
8. Сайт «Вікіпедія». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>